

ЩОДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 223-1 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ПОДАЮТЬСЯ ДЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ ВИПУСКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ»

П.В. Хряпінський

*доктор юридичних наук, професор
Національний гірничий університет*

Постановка проблеми. Під час емісії та розміщення цінних паперів відбувається залучення коштів до фондів підприємств (товариств), що сприяє розвитку їх господарської діяльності.

З іншої сторони, від вчинення злочинів на фондовому ринку завдається шкода інвесторам в цінні папери, товариствам (підприємства), підбивається інвестиційна довіра інвесторів до вкладання коштів у цінні папери, погіршується інвестиційний клімат економіки України у цілому. Тому на сучасному етапі розвитку держави України для зміцнення і розвитку фондового ринку є дуже важливим належне забезпечення кримінально-правової охорони сфери обігу цінних паперів, адже ринок цінних паперів має вагоме значення для національної економіки.

Одним із видів злочинних діянь, які вчиняються на фондовому ринку є підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, кримінальна відповідальність, за яке передбачена ст.223-1 Кримінального кодексу України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кримінально-правової відповідальності за підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, досліджувалося в наукових працях О.О. Кашкарова, В.Р. Шавінського та інших авторів [1, с. 1-19; 2, с. 223-228; 3, с. 1-19].

Невирішені раніше частини загальної проблематики. Проте, на сьогоднішній день питання кримінально-правової відповідальності за підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів у світлі розвитку правового регулювання сфери цінних паперів все таки залишаються не достатньо розробленими в науці кримінального права, що зумовлює певні складності у застосування ст.223-1 Кримінального кодексу України при кваліфікації таких злочинів.

Тому **завданням** дослідження є надання кримінально-правової характеристики відповідальності за підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів з урахуванням новел правового регулювання сфери цінних паперів.

Основні результати дослідження. Статтею 223-1 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних

паперів, завідомо неправдивих відомостей, якщо це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери [4].

Об'єктом даного злочину є поставлені під охорону кримінального права суспільні відносини в сфері емісії цінних паперів.

Предметом злочину, передбаченого ст.223-1 Кримінального кодексу України, визнаються документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів.

Порядок реєстрації випуску цінних паперів законодавством не встановлюється в одному окремому нормативно-правовому акті. Відносно різних підстав емісії та різних видів цінних паперів передбачено окремі порядки емісії та реєстрації випуску відповідних цінних паперів. До таких нормативно-правових актів можна віднести: Порядок здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання, затверджений Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 09.04.2013 року №520; Положення про порядок здійснення емісії облігацій підприємств, облігацій міжнародних фінансових організацій та їх обігу, яке затверджено Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2013 року №2998; Положення про порядок реєстрації проспекту емісії та випуску інвестиційних сертифікатів пайового інвестиційного фонду, яке затверджено Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 20.06.2013 року №1103; тощо.

Тому кожним відповідним нормативно-правовим актом передбачені окремі документи, які подаються для реєстрації випуску того чи іншого виду емісійних цінних паперів за різних підстав.

Наприклад, Положенням про порядок здійснення емісії облігацій підприємств, облігацій міжнародних фінансових організацій та їх обігу, яке затверджено Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2013 року № 2998 передбачено, що для реєстрації випуску та проспекту емісії облігацій емітент не пізніше як протягом 60 днів після прийняття рішення про розміщення облігацій подає до реєструвального органу, крім іншого:

– заяву про реєстрацію випуску та проспекту емісії облігацій, складену згідно встановленої форми;

– рішення загальних зборів емітента або іншого уповноваженого органу (або його (їх) копію(ї), засвідчену(і) в нотаріальному порядку) про: публічне/приватне розміщення облігацій; визначення органу емітента (виконавчого органу, наглядової ради), якому надаються повноваження щодо: залучення до розміщення андеррайтера; зміни дат початку та закінчення укладення договорів з першими власниками у процесі публічного/приватного розміщення облігацій; внесення змін до проспекту емісії облігацій; прийняття рішення про дострокове закінчення укладення договорів з першими власниками в процесі публічного/приватного розміщення облігацій; затвердження результатів укладення договорів з першими власниками у процесі публічного/приватного роз-

міщення облігацій; затвердження результатів розміщення облігацій; затвердження звіту про результати розміщення облігацій;

– прийняття рішення про відмову від розміщення облігацій; прийняття рішення про проведення конвертації облігацій; прийняття рішення про випуск облігацій з метою проведення конвертації облігацій існуючого випуску (серії); затвердження результатів конвертації облігацій; прийняття рішення про відмову від проведення конвертації облігацій; прийняття рішення про анулювання викуплених облігацій; прийняття рішення про дострокове погашення облігацій; прийняття рішення про продовження строків обігу та погашення облігацій; повернення внесків, внесених в оплату за облігації, у разі визнання емісії недійсною або у разі незатвердження у встановлені законодавством строки результатів укладення договорів з першими власниками у процесі розміщення облігацій органом емітента, уповноваженим приймати таке рішення; визначення розміру відсоткового доходу за відсотковими облігаціями під час розміщення таких облігацій у межах, визначених рішенням про публічне розміщення та проспектом емісії облігацій;

– копії документів емітента, що підтверджують повноваження органу, який прийняв рішення про публічне/приватне розміщення облігацій, засвідчені підписом керівника та печаткою емітента;

– проспект емісії облігацій, що повинен бути пронумерований, прошнурований та підписаний керівником емітента, аудитором (керівником аудиторської фірми) і засвідчений печатками емітента, аудитора (аудиторської фірми);

– копію попереднього договору з Центральним депозитарієм цінних паперів про обслуговування випусків цінних паперів (подається у разі укладення відповідного договору), засвідчену підписом керівника та печаткою емітента;

– баланс (звіт про фінансовий стан) та звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) за звітний період, що передував кварталу, в якому подаються документи для реєстрації випуску та проспекту емісії облігацій, засвідчені підписами та печатками емітента й аудитора (аудиторської фірми);

– баланс та звіт про фінансові результати за звітний рік, що передував року, у якому подаються документи для реєстрації випуску та проспекту емісії облігацій, засвідчені підписами та печатками емітента та аудитора (аудиторської фірми);

– аудиторський висновок (звіт) щодо огляду проміжної фінансової звітності за звітний період, що передував кварталу, у якому подаються документи для реєстрації випуску та проспекту емісії облігацій, складений відповідно до нормативно-правового акта Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, що встановлює вимоги до аудиторського висновку, що подається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку у складі документів для реєстрації випуску, випуску та проспекту емісії окремих видів цінних паперів, звіту про результати розміщення акцій (крім цінних паперів інститутів спільного інвестування);

– нотаріально засвідчені копії договорів, що підтверджують відповідне забезпечення, та фінансову звітність поручителя, гаранта чи страховика за

звітний рік, що передував року, у якому подаються документи для реєстрації випуску та проспекту емісії облігацій (подаються у разі прийняття рішення про розміщення забезпечених облігацій);

– документи, які підтверджують спроможність емітента виконати зобов'язання щодо виконання ним умов проспекту емісії облігацій (подаються у разі, якщо проспектом емісії облігацій, емітентом яких є акціонерне товариство, передбачена можливість їх конвертації в акції акціонерного товариства (конвертовані облігації));

– копію платіжного документа, який підтверджує сплату державного мита, засвідчену підписом керівника і печаткою емітента;

– інші документи передбачені вказаним вище положенням [5].

Ці документи можуть бути предметами даного злочину у випадку, якщо при здійсненні реєстрації випуску облігацій до них будуть вноситися уповноваженими особами недостовірні відомості, і це спричинить наслідки, передбачені даною статтею Кримінального кодексу України.

Об'єктивну сторону злочину за ст.223-1 Кримінального кодексу України становлять дії, які виражаються у внесенні уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей, якщо це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери.

Для того, щоб це діяння набуло ознак злочину, передбаченого ст.223-1 Кримінального кодексу України, потрібно щоб унаслідок його вчинення інвесторові в цінні папери було завдано значної матеріальної шкоди та виник причинний зв'язок між діянням і наслідком у вигляді значної матеріальної шкоди.

Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів шляхом внесення в ці документи завідомо недостовірних відомостей може здійснюватися або в процесі їх первинного складання, або в процесі виправлення, підчищення уже складених документів чи вписування в уже складені документи.

Недостовірними відомостями в таких документах можуть бути дані про вигадані чи неіснуючі факти, перекручені або викривлені дійсні факти, відомості, що заперечують або приховують справжні факти тощо. Такі відомості не повинні мати під собою основи, і вони не повинні ґуртуватися на дійсних обставинах.

До недостовірних відомостей, які можуть вноситися в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, наприклад можна віднести:

1) дані, що підтверджують проведення зборів акціонерів (учасників), які в дійсності не проводилися;

2) невірні дані, що стосуються державної реєстрації емітента як суб'єкта господарської діяльності;

3) недійсні дані щодо балансу (звіту про фінансовий стан) та звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) емітента за відповідний період;

4) недостовірні дані в аудиторському висновку (звіті) щодо огляду проміжної фінансової звітності за відповідний звітний період;

5) недійсні дані про спроможність емітента виконати зобов'язання щодо виконання ним умов проспекту емісії облігацій (подаються у разі, якщо проспектом емісії облігацій, емітентом яких є акціонерне товариство, передбачена можливість їх конвертації в акції акціонерного товариства (конвертовані облігації));

6) завищення відомостей про розмір статутного капіталу емітента;

7) недостовірні відомості щодо повноважень органу, приймати рішення про публічне/приватне розміщення облігацій;

8) інші недостовірні, неправдиві відомості.

Важливою умовою за якої діяння, передбачене ст.223-1 Кримінального кодексу України, вважається злочинним є заподіяння матеріальної шкоди інвесторові в цінні папери.

Матеріальна шкода, заподіяна інвесторові в цінні папери, вважається значною коли вона в двадцять і більше разів перевищує неоподаткований мінімум громадян. При чому ця шкода може бути завдана одному або декільком одночасно інвесторам в цінні папери. Вона може полягати у втраті внесених грошових коштів чи не отримані доходів у наслідок банкрутства емітента цінних паперів, знеціненні цінних паперів в результаті виявлення недостовірності інформації тощо.

Інвестори в цінні папери – фізичні та юридичні особи (резиденти і нерезиденти), що набули права власності на цінні папери для отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до чинного законодавства України.

Інвестори в цінні папери можуть бути простими та інституційними. Інституційними інвесторами є інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, фонди банківського управління, взаємні фонди інвестиційних компаній, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, або у передбачених законом випадках за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку чи збереження реальної вартості фінансових активів.

Крім того, необхідною умовою настання кримінальної відповідальності за цим злочином являється причинний зв'язок між внесенням емітентом завідомо недостовірної інформації в документи, що подаються для реєстрації випуску цінних паперів, та заподіянням значної матеріальної шкоди.

Злочин вважається закінченим з моменту завдання матеріальної шкоди інвестору в цінні папери (інвесторам в цінні папери). Тому такий злочин є злочином з матеріальним складом.

З *суб'єктивної сторони злочин*, передбачений ст.223-1 Кримінального кодексу України, вчиняється з прямим умислом, адже винна особа розуміє, що вчинюване нею діяння є суспільно небезпечним. На прямий умисел в даному випадку вказується через передбачення законодавцем в цьому злочині ознаки завідомості усвідомлення того, що в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів вносяться недостовірні відомості. У зв'язку з чим, важливим для встановлення суб'єктивної сторони даного злочину є

встановлення факту завідомості того, що відомості, які вносяться в документи, що подаються для реєстрації випуску цінних паперів, є недостовірними, адже законодавець чітко вказує на те, що особа, яка вчиняє цей злочин повинна завідомо (наперед) знати, що вона вносить в такі документи недостовірні відомості.

Мотив і мета вчинення даного злочину можуть бути різними. Законодавець не передбачає наявність певної мети чи мотиву як ознак, що впливають на кваліфікацію даного злочинного діяння.

Суб'єктом даного злочину є уповноважена особа, яка має право вносити відомості в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Такими особами можуть бути:

- безпосередньо одноосібний орган управління емітента – директор (керуючий, керівник), який діє на підставі статуту емітента;
- особа, яка входить до колегіального органу управління емітента і діє відповідно до статуту емітента або відповідно до довіреності – виконавчий директор, член дирекції, директор з певних питань діяльності емітента тощо;
- аудитор, який надає аудиторський висновок (звіт) щодо огляду проміжної фінансової звітності за відповідний звітний період;
- нотаріус, який засвідчує копії відповідних договорів;
- інша особа, яка наділяється повноваженнями вносити відомості в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів.

Важливим в цьому плані є те, щоб ця особа наділялася повноваженнями вносити відомості до документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів.

Висновки. Отже, з урахуванням зазначеного вище, можна дійти до наступних висновків. Об'єктом злочину, передбаченого ст.223-1 Кримінального кодексу України, є поставлені під охорону кримінального права суспільні відносини в сфері емісії цінних паперів. Предметом цього злочину є документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Об'єктивну сторону злочину за ст.223-1 Кримінального кодексу України становлять дії щодо внесення уповноваженою особою в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів, завідомо неправдивих відомостей, за умови, що це заподіяло значну матеріальну шкоду інвесторові в цінні папери. З суб'єктивної сторони цей злочин вчиняється з прямим умислом. Суб'єктом злочину, передбаченого ст.223-1 Кримінального кодексу України, є уповноважена особа, яка має право вносити відомості в документи, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Кашкаров О.О.* Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері випуску та обігу цінних паперів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Кашкаров Олександрович; Академія адвокатури України. – К., 2007. – 19 с.

2. *Кашкаров О.О.* Проблеми визначення об'єкту та предмету злочинів, які передбачені кримінально-правовими новелами в сфері обігу цінних паперів /

О.О. Кашкаров // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – Серия «Юридические науки». – Том 22 (61). – 2009. № 1. – С. 223–228.

3. *Щавінський В.Р.* Кримінальна відповідальність за незаконну емісію недержавних цінних паперів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Щавінський Віталій Романович; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 19 с.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

5. Положення про порядок здійснення емісії облігацій підприємств, облігацій міжнародних фінансових організацій та їх обігу, затверджене рішенням НКЦПФР від 27.12.2014 р. №2998 // Офіційний вісник України від 14.02.2014. – 2014. – № 12. – Ст. 384.

Хряпінський П.В. Щодо питання кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст.223-1 Кримінального кодексу України «Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів»

Стаття присвячена кримінально-правовій характеристиці злочину, передбаченого ст. 223-1 Кримінального кодексу України. У статті розкриваються питання об'єкта, предмета і суб'єкта злочину за ст. 223-1 Кримінального кодексу України. Також піднімаються питання відносно об'єктивної та суб'єктивної сторони цього злочину.

Ключові слова: злочин, кримінальна відповідальність, цінні папери, випуск цінних паперів.

Хряпинский П.В. По вопросу уголовно-правовой характеристики преступления, предусмотренного ст.223-1 Уголовного кодекса Украины «Подделка документов, которые подаются для регистрации выпуска ценных бумаг»

Статья посвящена уголовно-правовой характеристике преступления, предусмотренного ст. 223.1 Уголовного кодекса Украины. В статье раскрываются вопросы объекта, предмета и субъекта преступления по ст. 223.1 Уголовного кодекса Украины. Также поднимаются вопросы относительно объективной и субъективной стороны данного преступления.

Ключевые слова: преступление, уголовная ответственность, ценные бумаги, выпуск ценных бумаг.

Hryapinskiy P.V. On the issue of criminal law characteristics crime under the Criminal Code of Ukraine st.223-1 «Forgery of documents submitted for registration of securities»

The article is devoted to the characterization of the penal offense, under Art. 223-1 of the Criminal Code of Ukraine. In this article the question of the object, the object and the perpetrator of art. 223-1 of the Criminal Code of Ukraine. Also raised questions about the objective and the subjective side of the crime.

Key words: crime, criminal liability, securities, issue of securities.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2014.